

POSTANOWIENIE

Dnia 23 grudnia 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marek Dobrowolski (przewodniczący)

SSN Leszek Bosek

SSN Marcin Łochowski (sprawozdawca)

w sprawie ze skargi S. G.

na przewlekłość postępowania Sądu Apelacyjnego w (...) w sprawie sygn. akt III AUa (...),

z udziałem Skarbu Państwa - Prezesa Sądu Apelacyjnego w (...),

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 23 grudnia 2019 r.

1. stwierdza, że w postępowaniu prowadzonym przed Sądem Apelacyjnym w (...) w sprawie sygn. akt III AUa (...) nastąpiła przewlekłość postępowania;

2. przyznaje S. G. od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w (...) sumę pieniężną w wysokości 2000 (dwa tysiące) zł;

3. oddala skargę w pozostałej części;

4. zasądza od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w (...) na rzecz S. G. kwotę 240 (dwieście czterdzieści) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania skargowego.

UZASADNIENIE

S. G. wniósł o stwierdzenia, że w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym w (...) w sprawie przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C. o przyznanie prawa do emerytury pomostowej, sygn. akt III AUa (...) nastąpiła przewlekłość postępowania. Skarżący wniósł o wydanie sądowi rozpoznającemu

sprawę zaleceń do podjęcia w wyznaczonym terminie odpowiednich czynności zmierzających do możliwie jak najszybszego zakończenia postępowania w sprawie, przyznanie na rzecz skarżącego odszkodowania w wysokości 15 000 zł oraz zasądzenie na rzecz skarżącego zwrotu kosztów postępowania.

W odpowiedzi na skargę Prezes Sądu Apelacyjnego w (...) wniósł o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga zasługuje na częściowe uwzględnienie.

Zgodnie z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (t.j. Dz.U. 2018, poz. 75, dalej: u.s.p.p.) strona może wnieść skargę o stwierdzenie, że w postępowaniu, którego skarga dotyczy, nastąpiło naruszenie jej prawa do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki, jeżeli postępowanie w tej sprawie trwa dłużej, niż to konieczne dla wyjaśnienia tych okoliczności faktycznych i prawnych, które są istotne dla rozstrzygnięcia sprawy, albo dłużej niż to konieczne do załatwienia sprawy egzekucyjnej lub innej dotyczącej wykonania orzeczenia sądowego (przewlekłość postępowania).

Dla stwierdzenia, czy w sprawie doszło do przewlekłości postępowania, należy w szczególności ocenić terminowość i prawidłowość czynności podjętych przez sąd w celu wydania rozstrzygnięcia kończącego postępowanie w sprawie, uwzględniając łączny dotychczasowy czas postępowania od jego wszczęcia do chwili rozpoznania skargi, niezależnie od tego, na jakim etapie skarga została wniesiona, a także charakter sprawy, stopień faktycznej i prawnej jej złożoności, znaczenie dla strony, która wniosła skargę, rozstrzygniętych w niej zagadnień oraz zachowanie się stron, a w szczególności strony, która zarzuciła przewlekłość postępowania (art. 2 ust. 2 u.s.p.p.).

Prawo do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki jest jednym z elementów prawa do rzetelnego procesu,

będącego fundamentalnym prawem człowieka. Prawo to jest gwarantowane na płaszczyźnie regulacji międzynarodowych przepisami Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz.U. 1993, Nr 61, poz. 284 ze zm., dalej: EKPC). Zgodnie bowiem z art. 6 ust. 1 zd. 1 EKPC każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą przy rozstrzyganiu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym albo o zasadności każdego oskarżenia w wytoczonej przeciwko niemu sprawie karnej.

Europejski Trybunał Praw Człowieka wyjaśnił przy tym, że przepis art. 6 ust. 1 EKPC nakłada na państwa strony Konwencji obowiązek zorganizowania systemów prawnych w sposób pozwalający sądom spełnić wszystkie wynikające z niego warunki, łącznie z rozpatrzeniem sprawy w rozsądnym terminie (zob. w szczególności wyrok ETPC w sprawie Sutter przeciwko Szwajcarii z 22 lutego 1984 r., skarga nr 8209/78, tak też wyrok ETPC w sprawie Wasilewski przeciwko Polska z 21 grudnia 2000 r., skarga nr 32734/96). Innymi słowy, obowiązkiem państwa jest takie zorganizowanie wymiaru sprawiedliwości, aby każda indywidualna sprawa mogła zostać rozpoznana w rozsądnym terminie (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 8 marca 2005 r., III SPP 34/04).

Również w polskim porządku konstytucyjnym prawo do rozpoznania sprawy przez sąd w rozsądnym terminie zostało podniesione do rangi jednego z praw obywatela. Stosownie do treści art. 45 ust. 1 Konstytucji RP każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd.

W ocenie Trybunału Konstytucyjnego, prawo do rozstrzygnięcia sprawy przez sąd bez nieuzasadnionej zwłoki stanowi istotny element konstytucyjnego prawa do sądu. Trybunał podkreślił, że „konieczną gwarancją materialną prawa do rozstrzygnięcia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki są odpowiednie warunki organizacyjne umożliwiające sądom „terminową” realizację ich zadań. Dotyczy to w szczególności obsady kadrowej, zarówno jeśli chodzi o liczbę sędziów, jak i personel pomocniczy. Powinność zapewnienia odpowiednich warunków spoczywa w pierwszej kolejności na ustawodawcy oraz na organach władzy

wykonawczej, szczególnie na Ministrze Sprawiedliwości” (zob. postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z 30 października 2006 r., S 3/06).

Przepisy u.s.p.p. nie określają wprost, jaki okres oczekiwania na rozpoznanie sprawy należy uznać za nieuzasadnioną zwłokę. W dotychczasowym orzecznictwie Sąd Najwyższy przyjmuje, że o przewlekłości postępowania apelacyjnego można zasadniczo mówić w przypadku bezczynności sądu polegającej na niewyznaczeniu rozprawy apelacyjnej, która trwa co najmniej 12 miesięcy (postanowienia Sądu Najwyższego: z 12 maja 2005 r., III SPP 96/05; z 16 marca 2006 r., III SPP 10/06; z 21 marca 2006 r., III SPP 13/06 oraz z 18 maja 2016 r., III SPP 53/16). Podobne stanowisko prezentuje Naczelny Sąd Administracyjny (zob. postanowienia Naczelnego Sądu Administracyjnego: z 7 lipca 2006 r., I OPP 64/06; z 24 kwietnia 2008 r., I OPP 16/08; z 4 czerwca 2008 r., I OPP 20/08; z 24 lipca 2008 r., I OPP 23/08 oraz z 21 kwietnia 2010 r., II OPP 10/10).

Sąd Najwyższy przypisuje znamiona przewlekłości z reguły dopiero kilkunastomiesięcznej lub dłuższej bezczynności sądu drugiej instancji w wyznaczeniu terminu rozprawy odwoławczej. Kilkumiesięczny okres oczekiwania na wyznaczenie terminu rozprawy apelacyjnej mieści się w pojęciu rozsądnego terminu, w którym sprawa może oczekiwać na jej rozpoznanie. Jedynie wyjątkowo, krótsze okresy bezczynności mogą uzasadniać stwierdzenie przewlekłości postępowania (postanowienie Sądu Najwyższego z 22 lipca 2014 r., III SPP 123/14).

W tym zakresie nie wyłączają bezprawności zachowania sądu okoliczności złej organizacji pracy, zwiększenie się wpływu spraw do sądu, czy niewystarczającej obsady konkretnej jednostki organizacyjnej (postanowienia Sądu Najwyższego: z 16 marca 2006 r., III SPP 10/06; z 21 marca 2006 r., III SPP 13/06). Bez znaczenia jest w tym kontekście także okoliczność, że indywidualna sprawa jest jedną z wielu spraw toczących się w danym sądzie, w których również konieczne jest podejmowanie czynności bez nieuzasadnionej zwłoki. Innymi słowy, fakt, że w danym sądzie wszystkie sprawy danej kategorii lub ich większość rozpoznawane są w tym samym terminie, nie przesądza o braku przewlekłości postępowania, jeżeli ten czas trwania postępowania nie jest rozsądny w rozumieniu art. 6 ust. 1 EKPC. Inaczej rzecz ujmując, powszechność pewnego zjawiska

(długotrwałość postępowania w danym sądzie, czy w określonej kategorii spraw) nie daje podstaw do przyjęcia tezy, iż nie dochodzi do przewlekłości postępowania.

Jak wynika z akt sprawy, apelacja skarżącego od wyroku Sądu Okręgowego w K. z 1 lutego 2018 r. została przekazana Sądowi Apelacyjnemu w (...) 16 maja 2018 r. W tym dniu przydzielono sprawę sędziemu referentowi przy pomocy narzędzia informatycznego SLPS. Dnia 19 września 2019 r. wydane zostało zarządzenie o rozpoznaniu sprawy poza kolejnością wpływu oraz skierowaniu sprawy do losowania pozostałych członków składu, które odbyło się 20 września 2019 r. Zarządzeniem z 20 września 2019 r. termin rozprawy apelacyjnej został wyznaczony na 27 listopada 2019 r. Oznacza to, że w świetle przytoczonych kryteriów doszło do przewlekłości postępowania w Sądzie Apelacyjnym, skoro między wpływem apelacji do tego Sądu (16 maja 2018 r.), a terminem rozprawy apelacyjnej (27 listopada 2019 r.) upłynęło ponad 18 miesięcy.

Według Sądu Najwyższego, istotny jest również charakter sprawy, która dotyczy ustalenia prawa do emerytury pomostowej, co implikuje jej duże znaczenia dla skarżącego. Sąd Najwyższy konsekwentnie podkreśla, że sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych powinny być rozpoznawane ze szczególną pilnością ze względu na specyficzny charakter rozpoznawanych w nich uprawnień, z reguły służących zapewnieniu środków utrzymania oraz z uwagi na – co do zasady – podeszły wiek i trudną sytuację materialną ubezpieczonych (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z 6 stycznia 2006 r., III SPP 154/05 i z 10 sierpnia 2007 r., III SPP 31/07).

Postulat ten znalazł swój normatywny wyraz w treści § 2 pkt 5 lit. f) rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 grudnia 2015 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. 2015, poz. 2316), obowiązującego w dacie wniesienia apelacji, zgodnie z którym sprawy z zakresu prawa ubezpieczeń społecznych dotyczące ustalenia prawa do emerytury lub renty uważane były za sprawy pilne. Natomiast, stosownie do § 56 ust. 2 tego rozporządzenia sprawy pilne należy kierować na terminy rozpraw lub posiedzeń poza kolejnością wpływu.

Skarżący domagał się też wydania sądowi rozpoznającemu sprawę zaleceń do podjęcia w wyznaczonym terminie odpowiednich czynności zmierzających do

możliwie jak najszybszego zakończenia postępowania w sprawie. Żądanie to na obecnym etapie postępowania jest bezprzedmiotowe, ponieważ Sąd Apelacyjny wyznaczył termin rozprawy i podjął niezbędne czynności w celu uzupełnienia materiału dowodowego.

Uwzględniając skargę na przewlekłość postępowania apelacyjnego, Sąd Najwyższy rozstrzyga także wniosek o zasądzenie odpowiedniej sumy pieniężnej. Przyznanie odpowiedniej sumy pieniężnej na podstawie art. 12 ust. 4 u.s.p.p. stanowi sankcję dla państwa za wadliwe zorganizowanie wymiaru sprawiedliwości oraz rekompensatę dla skarżącego za krzywdę moralną spowodowaną przewlekłością postępowania. Następuje w wysokości proporcjonalnej do wielkości zwłoki, jej przyczyn oraz dotkliwości dla skarżącego. Odpowiednia suma pieniężna pełni rolę swoistego zadośćuczynienia za stres i frustrację, spowodowane przewlekłością postępowania sądowego (postanowienia Sądu Najwyższego: z 24 lutego 2016 r., III SPP 53/15; z 28 maja 2015 r., III SPP 10/15).

Stosownie do art. 12 ust. 4 u.s.p.p., uwzględniając skargę, sąd na żądanie skarżącego przyznaje od Skarbu Państwa sumę pieniężną w wysokości od 2 000 do 20 000 zł. Wysokość sumy pieniężnej, w granicach wskazanych w zdaniu pierwszym, wynosi nie mniej niż 500 zł za każdy rok dotychczasowego trwania postępowania, niezależnie od tego, ilu etapów postępowania dotyczy stwierdzona przewlekłość postępowania. Sąd może przyznać sumę pieniężną wyższą niż 500 zł za każdy rok dotychczasowego trwania postępowania, jeżeli sprawa ma szczególne znaczenie dla skarżącego, który swoją postawą nie przyczynił się w sposób zawiniony do wydłużenia czasu trwania postępowania. Na poczet tej sumy zalicza się kwoty przyznane już skarżącemu tytułem sumy pieniężnej w tej samej sprawie.

Skarżący wnioskował o przyznanie mu sumy pieniężnej w wysokości 15 000 zł, jednakże w żaden sposób nie uzasadnił dlaczego domaga się zasądzenia takiej kwoty. Nie ma więc podstaw do przyznania skarżącemu kwoty wyższej niż minimalna ustalona zgodnie z art. 12 ust. 4 u.s.p.p.

Dlatego Sąd Najwyższy przyznał skarżącemu na podstawie art. 12 ust. 4 u.s.p.p. sumę pieniężną w wysokości 2 000 zł oraz na podstawie art. 12 ust. 1 u.s.p.p. oddalił skargę w pozostałej części, jako bezzasadną.

Sąd Najwyższy zwraca uwagę, że strona wnosząca skargę w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych jest zwolniona z kosztów sądowych z mocy ustawy i nie ma obowiązku uiszczania opłaty od skargi na przewlekłość postępowania (zob. uchwałę Sądu Najwyższego z 19 stycznia 2005 r., III SPP 109/04). Zatem Sąd Apelacyjny powinien na podstawie art. 80 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (t.j. Dz.U. 2019, poz. 785 ze zm.) zwrócić skarżącemu wniesioną przez niego nienależną opłatę od skargi w kwocie 200 zł.

Ponadto, Sąd Najwyższy podstawie art. 98 § 1 i § 3 k.p.c. w zw. z art. 8 ust. 2 u.s.p.p. oraz § 14 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. 2015, poz. 1800 ze zm.) zasądził od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w (...) na rzecz skarżącego kwotę 240 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania, tj. wynagrodzenia pełnomocnika skarżącego.